

ravno je na kolenih slivkaje prosil za življenje, mu vendar ni prizadjal razserdjeni Šimekov Tone! Do roga mu porine svoj nož v černo serce!

Ko fantje nazaj v grad pridejo, najdejo Janeza z grofom v dvoboju. Berž mu hočejo na pomoč iti. „Nazaj!“ — Janez gromovito zavpije — „nazaj! To bi ne bilo junško, ako bi jih več nad enega samega planilo.“ Fantje se nazaj umaknejo stopivši okoli Janeza i pa grofa. Grof se je s herbtom na dvoriščno ozidje naslanjal i se tako Janezu branil. Janezu ni bilo na tem ležeče, grofa ubiti. Že davnej bi ga bil lahko prebodel s svojim mečem. On ga je le hotel spehati i žbiti mu orožje iz roke. Cele tri ure že je terpel dvoboj. Meče sta imela oba že skerhane kakor žage. Na zadnje začne vidljivo grofu roka omagovati. Janez, to opazivši, skoči od strani na njega, ga za desnico zgrabi ter mu meč iz roke zvije. I gor v grad ga zdaj vleče za roko, v hišo pred oder mertvega.

„Grof!“ — ga sedaj vrelo očituje na mertvega kazaje — „ali Vas ta nič kaj v serce ne peče? Ali Vam ta Vašega puhlega serca nič kaj ne budi? Ali Vam ta Vaših pohotnih poželjenj nič kaj ne greni? Ali ste zares divjši od divjega risa, ki ne mori le od glada, ampak le v svoje veselje? Ali poznate pač rimskega poslanca, sina tega mertvega, kterege morivec ste Vi, Vi i Vaša rodbina? Ali ga poznate, ki ste ga samo zato v ječo vergli, ker je zvesto spolnil svoje sporočilo, ktero nas je odvezalo naše podložnosti? Al nad Vami se noče moja roka omazati. Velikodušno Vam puščam življenje, da se spokorite i si odvezo papeževo doslužite!“

Strašno so te besede grofa spremenile. Na kolena pade pred poslanca — celjski Urh, ki do sedaj ni pred oltarjem, še manj pa pred človekom klečal! Za odpuščenje ga moli i da bi za-nj prosil papeža, naj bi odtegnul od njega prekletev, da bi ga zopet vzel v keršansko družtvo, da hoče rad i zvest se podvreči vsaki njemu naloženi pokori! Poslanec ga, ljubeznjivo za roko primši, od tal vzdigne i ga zagotavlja svojega prizadevanja pri papežu. Janez mu nazadnje celó še njegov meč nazaj dá ter ga spremi do dvoriščnih vrat.

„Fantje sedaj pa le hitro zopet na noge.“ — veli Janez svoji na dvorišču zbrani četici — „da berž grad zapustimo. Jaz še sedaj grofu ne zaupam i mu tudi nikadar ne bom. Res, da se mu je serce skercilo kakor morda še nikoli poprej. Al kakor sem rekel — še se ne zanašam na njegove besede.“

Mertvega i kolikor je bilo bojnega orožja v gradu so seboj vzeli, jetnike, ki so se hvaležno okoli Janezovih nog opletali, so oslobodili vse, grad pa v očito znamenje Božje kazni zažgali. Fantje so naprej šli obloženi s pridobljenim orožjem pevajoči krepke davorije. Nekoliko za njimi pa gresta Janez i papežev poslanec v živem pogovoru.

„Kaj mislite tedaj, častivredni gospod,“ — ga Janez vpraša — „kaj mi je početi v ti zadregi? Kako bi se najbolje ta klopčič izvozljati dal? Molim Vas, Vi ste mnogo sveta skusili, dajte mi svét, kaj i kako čem storiti?“

„Bežati moraš pred njim“ — poslanec odgovori — „to je neobhodno potrebno; saj za toliko časa, dokler se vse to enmalo pozabi. Tudi jaz ne zaupam njegovi današnji skercenosti! Preveč po svetu slaje po svoji hlinjivosti i zvižčnosti. Zmiraj se mi dozdeva, da je poglaviti njegov namen le bil, se najprej Tvojih rok rešiti. Pa, stavim, da se resnično spokoril i spremenil nikadar ne bode. Lesica ostane lesica, dokler ima rep kosmat! Za njegovimi najpoštenejšimi mislimi se bo vendar zmiraj želja v njem oglaševala si serce v maščevanji nad Teboj olajšati. I prej ko slej, enkrat gotovo, Te bo njegova roka na skrivnem zgrabila. — Svetujem Ti tedaj, dragi moj dobrotnik i rešitelj, da je v tej zadregi za Te najbolje, da grofu iz poti greš, i sicer čez mejo njegove lastnine, kamor ne doseže več njegova roka.“

„Al kam?“ — ga Janez vés zamišljen dalje praša.

„Glej, preljubi moj, na Ogerskem se zbira velika vojska, ki namirava skoro nad Turka udariti, ki z vedno večjo silo se po Evropi širi, da bi kristjanstvo pogubil i podjarmil vse, kar polomesca ne nosi na banderih. Rimski papež je tedaj razpisati dal tako imenovano križarsko vojsko zoper njega. V svojega namestnika je poslal na Ogersko Ivana Kapistrana, mojega najiskrenejšega prijatelja, da hodi po celi deželi iz vasi v vas, iz grada v grad, iz mesta v mesto pridigovaje v imenu papeževem: naj narod prime za orožje, da velja čez sovražnika kristjanstva se vzdigniti; naj se vdeleži velikih odpustkov, ki jih je papež razpisal za bojnike i branitelje svete vere i domovine. Junaki iz treh kraljestev: iz Ogerskega, Českega i Poljskega se že zbirajo v ogerskem stolnem Belem gradu okoli zastave Ivan-Tibinjanina, najboljšega junaka kakor dolga i široka je ravnina ogerska, da v jeseni udarijo na turški Beligrad. — Glej lepo priliko, skazati se junaka! Bolje poti, kovarnemu grofu se umakniti, bi se ne mogel zmisliti! Vzemi križ križarski, opasi z Božjim se mečem i pridruži se sveti vojski! Pozdravi Kapistrana v mojem imenu, i zagotovljam Te, da bodeš prijazno sprejet!“

Janez je verno poslušal goreče besede častitljivega meniha i nehoté se mu je že roka pestila, ko mu je o vojski i boju govoril. Iz celega gerla zauka, „da! da! na vojsko zoper kervoločnega Turka“ — al v sredi nadušenega ukanja naenkrat omolkne, kakor da bi se mu bil glas odrezal, ali kakor da ga bi bil v tem trenutku kdo z nožem v serce pahnul — prišla mu je mila Marjetica na um. Vse svoje serčne težave menihu razodene, do kterege je brezkončno zaupanje dobil; celo svoje serce mu odpre z vsemi skrivnostmi; saj je le od njega samega srečnega pričakoval razpletka v ti nadlogi! Na zadnje vendar le menihova obvelja, i Janez mu obljubi še danes proti ogerski meji se na pot podati.

Med tem pogovarjanjem prideta v vas.

(Dalje sledi.)

Ozir po domovini.

Skalska dolina na Štajarskem.

„Pojd' in obrazi
Š čertami,
Živo mi pisaj
Z barvami.“

V. Vodnik.

Domovina, ljuba naša slovenska domovina ni prazna lepih krajev, zelenih krasnih dolin, prepreženih z njivami in travniki, tudi brez romantičnih obgorij ni! Vsak, ki je že nekoliko okoli sebe pogledal in našo doljno Štajarsko prehodil, je našel rajskih krajev veliko, kateri so mu serce ganili.

Dragi bravec! hočem te peljati v duhu po jedni taki rajski dolinici, namreč po skalski ali šaleški, kakor jo nekteri imenujejo, in ti jo hočem v kratkih čerticah popisati. Morebiti si že hodil po nji ali pa slišal o nji kaj pripovedovati, morebiti pa tudi ne. Si ali nisi, vendar le pojdi in potuj lep poleten dan z manoj po zeleni planjavi, polni dišečih cvetlic in sadnih dreves. Postoj enmalo in poglej okoli sebe in vidil boš dolino, kako krasna da je in kako jo večerno solnce sjajno obsija; kako rumeno-rudeči žarki obgorje razsvitljujejo, kako se oblaki v nebeški svitlobi različno barvajo! Ako si tako mehkega in občutljivega serca, kakor jaz, te mora to čudno ganiti, rajsko veseliti! —

Preglejmo toraj nekoliko bliže okolice, terge, sela in vasi, gradove in cerkvice, in poglejmo kako se naši rojaki po njih obnašajo; spomnimo se pa tudi unih časov, ki so se že potopili v morje minulosti. Mislim, da bode marsikteremu všeč, ako popišem, se vé da le splošno, ta neravno zló znani kraj.

Tù zelene livade, po katerih rastejo mnogoverstne lepe cvetlice (posebno serčna in čedna bela „*parnassia palustris*“), ondi rumene njive, ktere nosijo polno klasje; tù lepi pašniki, ondi gosti logi, vse, vse je tako krasno, tako veličastno! Tù jedno selo, tam posamesna hišica, tù bela cerkva, ondi sivi grad! Kaj še hočeš več viditi?

Tukaj, kjer se sedaj dol in log čredita, kodar cerkve, gradi in hiše stojé, pravi pravlica, je nekadaj jezero stalo in še den denešnji prepevajo deklice pesmico, ktera to pripoveduje. Tù je tudi svoje dni ošaben Turk s svojim peklenskim mesarenjem razsajal; tù je kraj, kjer je v srednjem veku dosti vitezov gradove stavilo. Vendar plava velika temota nad onimi časi in le tù pa tam se nekoliko razjasnuje. Den denešnji je pa tako lepo živo vse in prijetno da nič bolje! Proti vzhodno-severni strani za smrekovim in hojkovim gozdom stoji grič in na njem grajšina, kateri Nemci pravijo „*Eggenstein*“, Slovenci pa „*Gorica*“.

Tù hočemo začeti in vse kraje v tej dolinici enako pregledati. Čedna grajščinica je, ktero obdajajo po jedni, levi strani majhen log, nizki griči in sèm ter tje kmečke hiše. Zadej se dvigujejo večji hribi proti sinjemu oboku, med katerimi je *Radolč* najvišji; na desni strani se vidi *Kozjak* s svojim pečovjem, za katerim je znamenita „*Huda luknja*“. Proti zahodu pa se ji odpré polje, ktero merzla *Paka*, majhen potok, ki se vedno bolj narašča, kakor srebern trak prepasuje. Ta grajščina je še le v poznejih časih sozidana bila in je sedaj v oblasti grofa *M. Bisingen-a*. Nekdanja „*Gorica*“ pa je stala na bližnjem hribu, kjer razvaline proti oblakom kipé. Marsiktere pripovedke sem že čul od tega razrušenega grada, pa so večidel le pravlice. Če se ne motim, sem jih lani šopek „*Novicam*“ podal. Historično resnično pa je, da so ga vitezi z imenom „*Eggenstein*“ nekdaj postavili in tudi dolgo v oblasti imeli in še okoli 1322. leta živeli. Zadnji tega rodú *Boštjan Eggensteinski* je 1473. leta v turški sužnosti do smerti ranjen umerl. 1334. leta najdemo ta grad v rokah *Miroslava Sanečk*ega in pozneje je bil lastnina celjskih pokneženih grofov. Za temi je še imel mnogo gospodarjev, dokler se ni v razsip spremenil. Denešnja razvalina je večidel tudi že zginila; le malo pečovja še stoji.

Blizo tega kraja samo eno malo nižje proti zahodni strani še stoji stolp z revno streho nekdanjega šaleškega grada in oznanuje, da tudi terdo zidovje pahne čas v prepad minljivosti. Tù so bivali svoje dni vitezi z enakim imenom. Okoli leta 1320 je živel *Niko Šaleški*, ki je *Šalek Otonu Eggensteinskemu* prodal, poslej so ga pa tudi celjski grofi imeli. Vitezi šaleški pa se še pozneje nahajajo. Sedaj je ta razvalina v vitez *Gadollovi* lastnini.

Pod razvalino stoji pri cesti, ktera na Slovenski gradec peljá, *Šaleška vas*, ki precej hiš ima in pod *Šmarško* faro spada. Od tod je pol četertinke ure hoda do *Valenja*. *Valenje* je terzič s kakimi 30 hišami in 300 prebivavci; ima čedno cerkvico sv. *Matere Božje*, v kateri je posebno oltar lep in znamenit. Ona je v precej starem času sozidana bila. Pred letom je še bila podružnica skalske, sedaj pa je *Šmarške* fare. Tudi poštna postaja je tù med *Celjem*, *Šostajnom* in *Slovenskim gradcom*. *Valenje* stoji lepo pri *Paki* in se proti jugu na hribček naslanja, ki je precej sterm, okoli in okoli z goščavo obdán in na njem stoji ponosno starodavni lep grad *Valenjski*. Terd in močan je moral nekdaj biti ta grad, da je dvakrat se zoperstavil turški sili. Plenili in požigali, podirali in ropali so namreč ti neverniki 1643. leta v tem kraji, pa vendar jim ni obveljalo svoj polomesec in konjski rep tù postaviti. Zapodili so jih. Pred nekoliko leti se je našlo več vozov mertvaških kostí v zemlji pri gradu, ki menda od te obsede izvirajo. Trudil sem se več o tem gradu pozvediti, pa akoravno sem iz starih pisem, ktere sem v roke dobil, močno prah pihal in brisal, vendar nisem mogel ničesar znamenitega in za-

nimivega v njih najti. Večji del starinskih pisem od tega gradu je v ptujih rokah. Pripoveduje pa se o tem gradu, kakor skoro o vsakem mnogo praznih pravlic. Grad je prišel nedavno iz lastnine verlega gospoda grofa *Hubert d'Harnoncourta* v druge roke. Akoravno je *Valenje* majhen, skoro najmanjši terg, najdeš tù vendar mnogoverstne rokodelce: klobučarja in sedlarja, mizarja in čevljarja, krojača in kovača itd., ki so prav izurjeni.

Jezik slovenski po in okoli *Valenja* je nekoliko drugačen, kakor na pr. po *Savinski dolini*. Govoré namreč bolj počasno in široko in imajo svoj „što, šta“, ali pa „šet, šeta, šeto“; na pr. „šta krava, što tele, šeto vino“ itd. Vendar za prašavni „kaj?“ nikoli ne rabijo „što.“ Vidi se tudi tù, da v vsakem selu skoro drugo podnarečje govorijo. Dostikrat sem poslušal, kako so popevali ljudje pri veselicaх pesem, ktera se tako-le začne:

„Vesela je skalska dolina,
Je polna veselja in vina;
Kdor hoče veselo živeti,
Ta mora v *Valenje* *) zleteti“ itd.
(Konec sledí.)

Ogled po svetu.

Kteri narod je najbolj izobražen v Evropi?

(Svobodno po ilirskem).

Vprašanje le-to je tako važno, da si človek skoraj ne upa dati odgovora na-nj. Mi Slovenci in sploh Slovani naj bi se pač ne podstopili ziniti od tega, da se med perve štejem. Kaj bomo mi, ki nas svet še tako rad pita z „barbari!“ — *Al Anglež Buckle* v svoji knjigi „*History of civilisation*“ („povest izobraženosti“) nekako napeljuje tako vodo na naš mlin, da bi misli naše postale kmalo res „visokoleteče.“ Poslušajmo: V svoji povesti navaja *Anglež* med drugim tudi število samomorov v novejših časih ter dokazuje, „da kolikor več je med svetom izobraženosti, toliko več je tudi samomorov.“ — Je li omika ali izobraženost tega kriva ali ne, si mi terditi in razsoditi ne upamo; al kaže se, da bi vendar le utegnilo temu biti tako. V 5 letih (od 1852 do 1856) se je v zedinjenih angleških deržavah (ondi, kjer se toliko hrusta in vpije o omiki) samomorno končalo 5416 ljudi, namreč 3886 možkih in 1519 žensk, tedaj čez 1000 leto in dan. — Mi *Jugoslaveni* („divji narod“, se vé da!) navadno čakamo, da nas smert sama pokosí. Je li več junaštva treba k temu, poterpežljivo terpeti muogotere nadloge življenja ali pa zapoditi si kuglo v mozgane, tega mi ne bomo ogibali tukaj, ker odgovor na to vprašanje je lohak; da pa je vkljub vse nam od mnogih strani očitane sirovosti vendar več močnodušnosti in več svete vere med nami, kakor marsikje drugje, spričujejo nam ravno oni redki primerljeji samomorov med nami. Gledé na toliko žalostni sad omike — ako se samomori po *Angleževih* besedah res za kaj tacega ceniti smejo — naj nam tedaj clo nič ne bodi žal, da nismo tako izobraženi kakor *Angleži*, ki se čislajo za pervake, ali *Francozi*, ki tudi hočejo biti prvi, ali pa *Nemci* in *Italijani* in vsi ostali drugi, ki menijo, da nosijo zvonec omike. Otacih okoljšinah in napredkih izobraženosti le ostanimo ponizno zadaj in poterpimo! — saj stoji pisano: „pervi bodo poslednji, in poslednji bodo prvi!“ *Jos. Levičnik.*

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Gradca. 29. nov. zjutraj je prejel v poslednjih „*Novicah*“ omenjeni hudodelec plačilo svoje hudobije na kolu. Težko bi si bil kdo mislil, da v takim grozovitem hudodelniku, kakor je bil ta, je tičalo tako babje serce. Ko so mu brali sodbo, je začel izperva vekati, potem pa

*) Tù se imenuje kraj, kjer se pesmica popeva.

dni deliti; poklekните ter mi še enkrat ponovite svojo prisego!"

Vsi pokleknejo. Vsak svoj klobuk pod pasho dene, i ravno ko so začeli s proti nebu povzdignjenimi tremi persti prisego ponavljati, začne pri sveti Ani večno luč zvoniti, i plamen bukne iz bežigradskega nadstrešja razsvitljaje celo teharsko okolico. Vsem nazočim so solze v očeh igrale. Ne matere, ne sestre, ne ljubice si niso upale svojih odgovarjati od njih početja. Ko večno luč odzvoni, se fantje prekrizajo, skočijo na noge i hité slovo jemati od svojih dragih, ter se oboroževati i pripravljati za odhod. Marjetica se pa verže Janezu na persi, joka i joka i se razjokava, da bi se moralo jeklo raztopiti v njenih solzah. Janez jo tolaži i tolaži, kolikor more — al saj je on sam bil še več tolažbe potreben! Pengarjevemu očetu pa vleva še nocoj Marjetico h kakemu oglarju v Pečevnik peljati, da tudi za njo ne bo grof vedil, dokler se sam ne povrati.

Fantje so se bili kmali spet pod lipo zbrali, vsi v orožji, vsi na čistih konjičih, kateri so že nevzterpljivo herzali s kopitjimi trato razkopovaje. Vsakemu so dekleta kitico rožic iz rožmarina i vertnic za čelado pripelje. Vse je že bilo pripravljeno za odhod.

„Zdaj se moreva ločiti, Marjetica!“ — Janez besedo še enkrat povzame. „Glej, fantje me že čakajo. Osoda, ki naji sedaj sovražno loči, veruj mi, naji bode milostljivi Bog gotovo sopet združil!“

„Jaz grem s Teboj!“ — sili Marjetica vsa plaha va-nj. — „Daj mi, dragi, daj s Teboj iti v boj, da na Te pazim, da Ti rane ovezujem, da Te tolažim v žalosti, da se s Teboj radujem v veselji. Brez Tebe mi ni živeti!“

„Bodi pametna, mila moja! Ti nježna devica, hočeš z nami v železni boj! Rožica, Ti se hočeš obračati proti oni strani, od ktere le ledeni sever brije! To ne gré! Glej, svojega starega očeta hočeš zapustiti, ki so že revni i slabi! Ti edino dete hočeš s takošnim početjem zarani grob kopati svojemu lastnemu očetu! Ne, ne! Nikada v to privoliti ne morem! Tvoja najsveteja dolžnost je, očetu v podporo biti, jim lepo dvoriti i jih spoštovati, ako hočeš kada srečna biti! Veruj mi, vojska me ne bo požerla!“

Sedaj pridejo Pengarjev oče, i vidši, da se Marjetica nikakor ne more ločiti od Janeza, i grof Urh vsaki čas lahko prihrumi s svojimi vojšaki, jo prijazno za roko primejo rekoč: „Marjetica, utolaži se, ne obupaj! saj to ni ločitev za vekomaj. Prišli bodo bolji dnevi, i vidila bodeš Janeza junaka slavno se verniti. Nasproti mu bodeš hitela i venčala njegovo junaško čelo z vencom beršljana nevenljivega. On je še mladeneč, i mladeneč mora na ptujem v leta možaka stopati. Saj sem tudi jaz pod rajnim grofom Ermanom na Ogersko šel v turško vojsko, i vendar sem še živ! Morda ne bodeš hotela, da bi zapečnjak bil!“

Marjetica se zdrami iz svojega žalovanja, i kakor da bi jo sram bilo, da se je jokala, si obriše s predpertom solzni obraz. „Da, zares!“ — reče s ponosnim glasom — „kilovca nočem! Idi v boj, ker tako mora biti! Al vedi, da Te raji bom mertvega menila, kakor da bi Te objemala ko plahega beguna, kateri že trepeče, ko od dalječ vidi meče se lesketati!“

Nadušen po Marjetičnih besedah jo Janez še enkrat serčno objame, i v tem trenutku tudi že sedi na svojem zelenku. Mlado žrebe zarezgeče, ko čuti dobro znanega jezdeca v sedlu. Oči se mu vžgejo, nosilnice razpihnejo, ponosito dvigne glavo ter se kviško spenja, kakor da bi hotel reči: kdo drug nosi lepšega junaka od mene!

„Sedaj pa še vina sém za popotnico, da še enkrat pijemo šentjanževco!“

(Dalje sledi.)

Ozír po domovini.

Skalska dolina na Štajarskem.

(Konec.)

Pol ure počasnega hoda od Valenja proti severu je na nizkem griču čedna cerkva sv. Martina. Obdajata jo ponovljeni farovž in šola. Tu sem je tudi sedaj dekanija iz Skal prestavljena. Dalje proti severski strani je majhna hosta, za njo pridejo sopet nizki griči, na katerih stojé kmečke hišice, se vijejo njive in ledine, pašniki in logi.

Sedaj pa zagledamo v sredi logov in pašnikov Turnski grad, ki že nekaj let stoji. Dan današnji je lastnina gosp. viteza Gadolla-ta; obdajajo ga krasni verti polni vodotokov in vodometov.

Od tod čvetertinko ure dalje čez travnik in log vidimo na lepem s sadnimi in hostnimi drevesi obdanem homcu belo cerkev sv. Jurja na jezeru ali Skale imenovano. Ni v mojem peresu takošnih besed, da bi mogel popisati, kako veličasten je viditi hribček s cerkvo. Rečem le: pojdi in poglej! Cerkovec, Plešivec in sv. Bric so podružnice te fare. Blizo pri Skalah na južni strani je še opečnico omeniti, ktera je v lasti nekega valenjskega teržana. Imenitnejše vasi v skalski dolini so: Stara ves blizo Valenja, Pasja ves, Preloge in Drožmirje. Od Drožmirja pa pridemo do Šent-Mihela, šoštanjske farne cerkve. Čveter-tinko ure od ondod je šoštanjski terg. Šoštanj šteje okoli 560 prebivavcov, ima c. kr. okrajno sodnijo in bolnišnico. Nad tergom pa stoji grad, s kterega vidiš lahko po celi dolini. Ne dalječ od sedajšnjega grada samo nekaj višje v goši zapaziš razvalino nekdanjega šoštanjskega gradú, kterega so vitezi z enakim imenom sozidali bili in v posestvu imeli in 1236. leta se nahajajo v starih pismih imenovani. 1437. leta pa je bil grad od vojskovodja celjskih grofov, Jana Vitovica vzet. 1475. leta so grad Turki razdjali. Sozidal se je pozneje nekoliko nižje današnji gradič, ki je sedaj v oblastni gosp. grofa F. Rothkirch-a. — Šoštanjski terg je 1436. leta v sredo po sv. Mihelu od celjskega grofa Miroslava dobil pravico, da nikdo, razun teržanov, ondi vina prodajati ne sme. To je tudi cesar Maks poterdil in še dan današnji menda Šoštanjci to pravico v mislih imajo, kajti skoro pri vsaki hiši je — kerčma! V okolici tej je nekoliko podružnic, svinčnih in cinkovih rudarij. Omeniti je še grajščino, kateri pravijo Slovenci „na Marofu“, Nemci pa „Guttenbüchl“. Pol ure odtod na podnožji štirsko-koroških gorá je topel mineralsk vrelec, imenovan „Topolšče“, kamor poleti mnogo ljudi zahaja se kopat. Toplice te so lastnina ondašnjega kmeta, kterega Topličarja imenujejo.

Na koncu skalske doline, že v sredi hribov, so Bele vode. Tu neha dolinica in zgine v zelene in skalnate gore, ktere jo krog in krog kakor obroč obdajajo in še lepšo delajo. Pri „Belih vodah“ je precej visoka in sterma gora, ravno na štirsko-koroški meji; kinči jo čedna cerkva sv. Križa. Sem zahajajo posebno poleti pobožne trume Štircev, Korošcov, Kranjcov itd. na božji pot. Bil sem letos tudi jaz gori in sem našel Slovence iz vseh kotov. Narodske reči se na Božjih potih kaj lahko naberajo. Tega sem se sam prepričal. Tudi slovenske knige, ki so ljudstvu namenjene, kakor postavimo „Drobtince“, „Koleda“ itd. bi se pri takih priložnostih prav lahko spečale. Razgled je krasen s te gore; vidijo se različne doline, gore, hribi, gojzdi, sela in vasi. Paka, ki se je vila po celi dolini do Gorenjega, se ondi oberne in zgine iz doline v drugo okolico, ki se kmali v Savino razliva. Pogledjmo sedaj hribe in gore v okrogu.

Ne dalječ od Valenja je prijazen hrib, kterega po eni plati kinči vinska terta, po drugi pa lepo hostovje; na njem je cerkev sv. Jakoba. Rastlinoznanec najde tu lepih in zanimivih rastlin: razun gojzdnarskih dreves vseh sort, tudi belo in čedno cvetlico „Pyrola rotundifolia“ in „Poly-

gala Chamaebuxus“, ktera diši kakor breskva in je s svojim rudečim, belim in rumenim cvetjem prav prijetna. Neka Slovenka mi je rekla, da se po slovensko ti cvetki pravi: „Žingerl žink žink!“ Najdeš tudi cvetlice „Neottia Nidus avis“, „Sanicula europaea“, ponižno „Majanthemum bifolium“ itd. Hostne drevesa so večidel: smreke, borovi, mecesen, bukva, gaber, breza, hojka itd. Vleče se hrib vedno dalje okrog in čedalje višji prihaja, se sopet ponižuje, in kmalo sopet povzdigne, dokler svoje največje visokosti v gori sv. Uršule ne doseže. Tù stoji majhna zala cerkva, sv. Uršuli posvečena. Gora je zló visoka in prav sterma in skoro vedno v oblacih čepi. Ta gora je „vremensk prerok“, kakor ljudje tukaj pravijo. Kadar je megla ne obdaja, ampak svetloba rumenega solnca rajsko lepša, tedaj se tudi lepo vreme za delj časa pričakuje; kadar pa jo megle pokrivajo, tedaj se dež in jihe bližajo skalski dolini. Tù se nahaja že gorska cvetlica „Rhododendron intermedium“ in „Chamaecistus“, toda ne v takošni množini kakor na pr. po solčavskih planinah, kjer izpod snežnih kupov čedno in pohlevno kukajo. Neka deklica mi je rekla, da tej cvetki po slovensko „ravš“ pravijo.

Od tod se niža sopet obgorje in vlečete se potem v eni meri naprej Ljubelja in Vodemlja do Kozjaka. Tù gore prerezuje cesta, ktera se vije kot kača med gorami skoz „Hudo luknjo“ na slovenski Gradec.

Pregledali smo sedaj v kratkem imenitnejše kraje skalske doline in njeno obgorje. Poglejmo še k zadnjemu na prebivavce.

Nikjer še nisem našel kraja, kjer bi mladost tako vesela bila kakor tù, kjer bi še toliko narodskih pesem popevala kakor tù. Ko se mladež tako s popevanjem raduje, sedé stari pri poliču vina, posebno ob jesenskem času, ko so sodi polni in rujno vince od čepa kaplja, ter se pogovarjajo o različnih stvaréh. Nahajajo se tudi verli rodoljubi, katerim se ne mili na oltar domovine kaj položiti. Posebne pohvale vreden je gosp. valenjski župan, ki se mnogo s slovenščino pečá in lepe pesmi zлага. Ženske raje, in rekel bi, lepše govore slovensko kot možki, kateri mislijo, da se jim lepše podaja, ako po nemško svoj „bemer aber a holbe bain trinken“ žlobudrajo. Kakor sploh vsi Slovenci so tudi tukajšni pobožnega serca in posebno duhovne v veliki časti imajo. Lepe in hvalevredne čednosti tukajšnih Slovincov so: da so pobožni, da ljubijo mir, da so zvesti in prijazni, in posebno čislajo gostoljubnost. Resnično lep značaj naš! Pa žala majka! da se dan na dan bolj potopljenju bliža in da po večjih selih se najde dosti onih „omikancov“, ki se na večji stopnji mislijo, ako zaničujejo lastno mater, lastno besedo, lastni značaj. Pa vsaj ni nobeden kraj brez ljulke! Gerda navada nekterih tukajšnih prebivavcov pa je pijančevanje. Vino in žganje zló svoje burke uganjate in skoro se jima ne dá v okom priti! — V novejih časih se je tù mnogo plemenitnikov naselilo, kar tudi kraju večjo imenitnost daja. Vsako leto pride dosti gospóde lesém, katerim prijazna dolinica prav dopada; sčasoma bode nje lepota gotovo šče dalje po svetu slovela. Janko Vijanski.

Slovanski popotnik.

* Ni davnej kar je društvo sv. Mohora svojim udom razposlalo spet dve knjigi v letošnji dar. Ena je „Slovenska kole da za leto 1859, slovenskemu ljudstvu v poduk in razveselovanje“, ki jo je, lepo spolnivi besedo napisal, vredil gosp. Anton Janežič v Celjovcu; druga je „Marije rožen cvet“ molitvena knjiga, ktera je bila že leta 1855 natisnjena.

* Ker je vredništvo „Novic“ šolski letnik c. k. goriške gimnazije že potem prejelo, ko so bili letniki večidel v našem listu že omenjeni, ga nismo mogli vverstiti takrat. Ker pa med drugo tvorino zapopada izversten donesek k slovnici slovenski pod naslovom „Die Tempora und Modi

im Slovenischen mit Rücksicht auf das Deutsche und die classischen Sprachen“, ga „Slov. popotnik“ toliko manj prezreti smé, ker izvira od moža (gosp. prof. Šolarja), kteremu po živem našem prepričanji gré veljavna beseda v slovnici slovenski.

* „Edipos. Tragedia u pet čina“ — se imenuje žaloigra iz starogerške dobe, ki jo je na Reki v horvaškem jeziku na svetlo dal gosp. Juro M. Špor, marljivi delavec na dramatičnem polji slovanskem. Čeravno stara gerška dogodivšina nas ne mika dandanašnji tako kakor predmeti iz naše domače zgodovine, in čeravno se učeni gosp. pisatelj derži v slovnici in sintaksi svojih lastnih pravil, ki se razločujejo od navadne pisave, je „Edipos“ vendar lepa priča samostojnega duha in je vreden pozornosti občinske.

* V Lvovu je dal gosp. J. Golovecki letos na svetlo liturgijo v cerkvenoslavenskem jeziku, ktere čisti dohodki so namenjeni k zidanju druge gerško-katoliške cerkve v Lvovu. Da bi se knjiga tem lože razumela, je poskerbel gosp. pisatelj tudi poljsko in nemško prestavo, ki se pod naslovom: Swięta boska liturgia, jak we gr. k. obrzadku odprawia się (sveta božja liturgija, kakor se po gerško-katoliškem obredu opravlja) vzlasti v natančnem prevodu odlikuje. Utegnila bi ta knjižica mikavna biti zlasti učenim duhovnim našim in jezikoslovcem sploh.

Kratkočasnica.

Sto procentov dobička.

Nek gostinčar je terdil svojim pivcom, da ima pri vsakem poliču ola (piva) 6 krajcarjev dobička.

„Kako je to mogoče?“ mu reče eden izmed njih, „saj polič ola samo 6 kr. veljá.“

„To je tako-le“ — odgovori gostinčar: „En krajcar dobička mi dá olar, — za en krajcar je vsak polič premajhen, — za en krajcar prilijem vode, — za en krajcar prepíčlo natakam, — za en krajcar ga spijem sam, ko se h gostu prisedem, in za en krajcar ga mi pa še skor vsak v poliču pustí; — to stori ravno šest krajcarjev!“

Narodna pesem iz Liburnije.

Bog skuša Marka spriko mora.

Píše knigu sam Bog iz nebesa,
I ju piše Marku spriko mora,
Da mu spravi gospodsku večeru,
Da ne kolje telca ni janjaca,
Neg' Stipana ditiča malahna. —
Kad je Marko knigu razabrajao,
Križen su ga suze prolivalo;
Podá knigu zaručniči svojoj:
„Aj ti, Boga, zaručnice moja!
Ova kniga od Boga poslana,
Da ti kolješ sina malahnoga
Mala sina od sedan godiná.“
Kad je ona knigu razabrala,
Od mila se na zemlju zvernula.
I govori Stipan dite mlado:
„Ala, čačo, mudra moja glava!
Neproljevaj gorke suze svoje;
Treba Bogu volju ispuniti.
Oj me mane, mila majko moja!
Ne meči se na čerņu zemljicu,
Treba Bogu volju ispuniti.
Peljajte me u bile butige, ¹⁾
Kupite mi svilane fačole;
Povežite černe oči moje,
Da vas nebin gerdo pogledao;

Vežite mi bele ruke moje,
Da vas nebin s njima pograbio,
Da si nebin dušu ogrišio.“
Peljali su ga v bile butige,
Kupili su svilane fačole;
Vezali su bele ruke njemu,
Vezali su černe oči njemu,
Peljali ga na janče zaklanje.
Zmakne otac spadu ²⁾ od ramena,
Da će klati sina nejakoga. —
Doleti do dvanajst anjeli;
Zmaknuli su Stipana malahna,
Primakli su janjašće malahno.
Otac je paral. ³⁾ da j' ubil sina,
Pa je ubil janjašće malahno.
Na to pride sam Bog iz nebesa
I govori Marku spriko mora:
„Ti si, Marko, kruna moga raja!
Podaj mi ti sina malahnoga,
Ču ga stavit za anjela svoga;
Podaj mi ti, majko, sina tvoga,
Ču ga stavit na srid raja moga;
Svi tri ste mi volju ispuniti,
Svi tri jeste rajak zadobili!
Po pesmi Čiškega berača
zapisal J. Volčič.

¹⁾ butiga, t. j., štacuna; ²⁾ spada, t. j., meč; ³⁾ paral, t. j. mislil.